

Samó Chalupka

NATÁLIA ŠÍPKOVÁ, DOMINIKA ŠINKOVÁ, MARTINA NOSICKÁ

Obsah

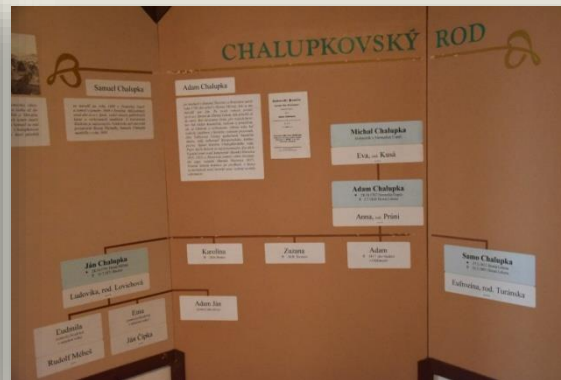
- Životopis
- Tvorba
- Mor ho!
- Úryvok Mor ho!
- Turčín Poničan
- Úryvok Turčín Poničan

Životopis

- 27. február 1812, Horná Lehota – † 19. máj 1883, Horná Lehota
- slovenský romantický básnik a evanjelický kňaz, mladší brat Jána Chalupku
- Rodičia: Adam Chalupka, Anna Frunyová
- Vzdelanie získaval u otca, neskôr navštevoval gymnázium v Gemeri a od roku 1822 študoval na lýceu v Kežmarku

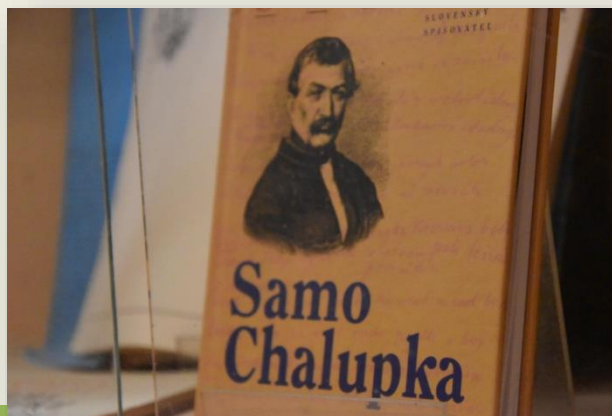

- Od roku 1824 študoval v Rožňave, od roku 1827 na bratislavskom lýceu filozofiu a teológiu, kde v 1829 patril k iniciátorom vzniku Spoločnosti československej, neskoršieho ohniska štúrovcov
- Chalupka pôsobil spočiatku ako knihovník, neskôr sa stal podpredsedom tejto spoločnosti
- Od mladosti sa angažoval v slovenskom národnom hnutí; 1837 člen tajného mladoslov. spolku Vzájomnosť, 1844 štúrovského spolku Tatrín, 1861 spolutvorca Memoranda národa slovenského a 1863 spoluzakladateľ Matice slovenskej

- Jeho básnická dikcia zásadne ovplyvnila ďalšie smerovanie slovenskej poézie na báze ľudovej piesne, balady a historickej epiky, ale aj v oblasti používania literárneho jazyka, ako jeden z prvých tvoril v stredoslovenčine. Zaradil sa k hlavným reprezentantom romantizmu, v ňom rozvinul najmä ľudový jánošíkovský, ale aj protiturecký motív
- V historickom speve *Mor ho!* zobrazil hrdinský odpor Slovákov v boji proti Rimanom, ktorý sa často aktualizoval v našich dejinách počas boja za národ

- Debutové básne mu vyšli v almanachu *Plody* v roku 1836
- V jeho dielach sa objavuje zobrazovanie slovenskej prírody, Slovenska a jeho krajov, ale tiež jeho vlastenectvo, vernosť rodnej krajine a ľudu a uvedomenie si neslobodného postavenia jeho krajanov
- V 40. rokoch 19. storočia sa pridal k hnutiu Ľudovíta Štúra, no trval na väčšom uznaní nárečia svojho kraja, v čom ostal celé roky neústupný, aj keď už bola uzákonená nová slovenská gramatika a pravopis (svedčí o tom i jeho jediná básnická zbierka *Spevy*)

- Písal vlastenecké básne, lyrické básne, básne angažované za politický program národného oslobodenia, ale tiež je i tvorcom historickej epiky a historického spevu
- Jeho lyrika aj historická epika je zhrnutá v zbierke *Spevy* z roku 1868. Tá je inšpirovaná ľudovou piesňou a preniká ňou pátos boja za národné oslobodenie
- Venoval sa aj tvorbe duchovnej poézie a ľudovýchovej spisbe (náboženskými piesňami prispel do Zpěvníka evanjelického, 1842) .Áno zbieral aj básne keď chodil po dedinách Slovenských

Tvorba

- Mor ho!
- Kráľohoľská
- Branko
- Turčín Poničan
- Boj pri Jelšave
- Odboj Kupov
- Bolo i bude
- Večer pod Tatrou

Mor ho!

- Literárne obdobie: slovenský romantizmus
- Žáner: hrdinská lyricko-epická báseň
- Rým: združený
- Téma: statočný boj slovanských junákov za slobodu svojho kraja proti omnoho početnejšiemu rímskemu vojsku
- Idea: za všetkých okolností bojovať za slobodu svojho národa, aj v už vopred prehratom boji a radšej zomrieť ako žiť v otroctve
- Charakteristika hl. postáv:
 - rímsky cár – reálny, skutočný víťaz boja, pyšný, zbabelý
 - slovanská družina – morálny víťaz boja, hrdí, smelí, obetaví, autor ich opisuje ako rovnakých s typickými slovanskými znakmi

Dej:

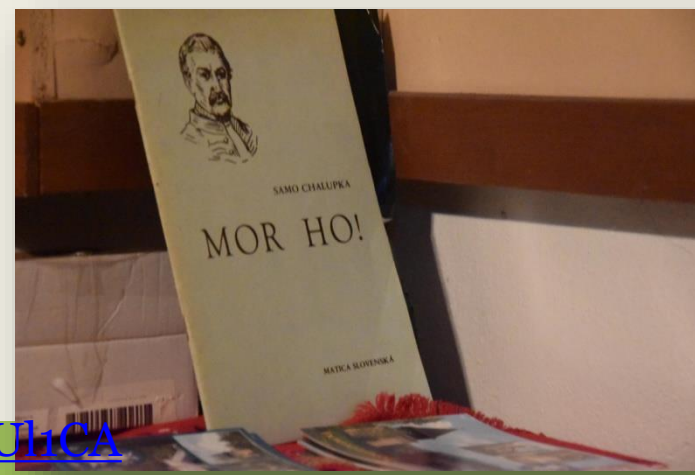
- K cisárovi prichádzajú slovanský poslovia, ktorí mu prinášajú chlieb, soľ a mierové posolstvo od rady starších, zároveň ho však varujú smelými slovami aby sa nesnažil podmaniť si slovanský národ, ktorému sa zakaždým podarilo oslobodiť spod nepriateľovej nadvlády. Hovorí mu aký sú Slovania pohostinní a každému čo sa v mieri zastaví ponúknu chlieb, ale ak prichádza bojovať tak sa nevzdajú a budú bojovať tiež. Cár povedal, že si Slovanov prišiel podrobiť. Slovanská družina sa postavila s mečom v ruke cárovi a svorným „Mor ho!“ začali boj. Slovanský junáci bojujú až do posledného muža a zomierajú bez vydania hlásku s dobrým pocitom, že sa len tak nevzdali. Po víťazstve Rimanov sa rozhliada cár po bojovom poli a keď vidí, že na zemi leží viac mŕtvych jeho vojakov ako Slovanov, hanbí sa z takého víťazstva tešiť.

Úryvok:

- Zleteli orly z Tatry, tiahnu na podolia,
ponad vysoké hory, ponad rovné polia;
preleteli cez Dunaj, cez tú šíru vodu,
sadli tam za pomedzím slovenského rodu.

Duní Dunaj a luna za lunou sa valí:
nad ním svieti pevný hrad na vysokom bralí.
Pod tým hradom Riman—cár zastal si táborom:
belia sa rady šiatrov ďalekým priestorom.
Pokraj tábora sedí cár na zlatom stolci;
okol neho cárska stráž, tuhí to paholci;
a pred cárom družina neveliká stojí:
sú to cudzí víťazi, každý v jasnej zbroji.

Turčín Poničan

- Báseň s protitureckou tematikou
- Cieľo básne: opísať vlastenectvo (matka odmieta a vracia sa spať do vlasti). Chalupka opisuje v básni ľudové tradície a spevavosť slovenského národa
- Chalupka končí báseň vlasteneckými slovami starej ženy:
„Tam pod krížom starší moji
v tichých hroboch spia v pokoji;
tam – keď bude vôľa božia –
i mňa ku nim nech uložia.“

Dej:

- Sa odohráva počas tureckých nájazdov, kedy Turci rabovali Poniky. Poturčenec si dovlečie domov Slovenku ako pestúnku na opatrovanie svojho dieťaťa, zle s ňou zaobchádza a nakoniec zisťuje, že je to jeho matka. Turka (pôvodom Slováka) zobrali zo Slovenska ešte dávno za prvých nájazdov. Keď to zistí, začne s ňou zaobchádzať lepšie a prehovára ju aby zostala v Turecku v bohatstve a aby sa už nevracala spať do chudobnej krajiny. Jej túžba po domovine, po slovenskej rodnej zemi, je silnejšia ako bohatstvo v cudzine a preto odmieta synovu ponuku. V týchto veršoch autor zdôrazňuje patriotizmus, lásku k vlasti.

Úryvok:

- Jajže, bože, strach veliký:
padli Turci na Poniky;
padli, padli o polnoci:
Jajže, bože, niet pomoci.

Ludia boží, utekajte,
zajať Turkom sa nedajte:
a čo mladô — zutekalo,
a čo starô — nevládalo. —

Skočil Turčín bystrým skokom
do jelšiny nad potokom;
našiel on tam starú ženu,
medzi krovím učupenú.

- Také on jej robí muky:
do železa dal jej ruky;
povraz hodil jej na šiju
a o koňa pripäl si ju.

Vláči Turčín starkú, vláči,
po hrobline, po bodliači:
starkej krev sa z nôžok leje,
a Turčín sa iba smeje.

A keď ona už ustáva,
kančukou ju pošibáva;
a keď ona na zem padá,
ostrohami v bok ju báda. —

Zdroje

- https://sk.wikipedia.org/wiki/Samo_Chalupka (29.11.2019)
- <https://referaty.aktuality.sk/samo-chalupka-mor-ho/referat-20927>(29.11.2019)
- <https://referaty.aktuality.sk/turcin-ponican/referat-4835>(29.11.2019)
- https://zlatyfond.sme.sk/dielo/125/Chalupka_Turcin-Ponican/1(29.11.2019)
- https://zlatyfond.sme.sk/dielo/83/Chalupka_Mor-ho/1(29.11.2019)

Ďakujeme za pozornosť

